

Fransız Milli Eğitiminde Yeni Yönelimler

Dr. Aytaç AÇIKALIN*

Giriş

Bu yılın mayıs-haziran aylarında Fransa'da başkanlık ve parlamento seçimleri yapıldı ve Sosyalist Parti iktidar oldu. Diğer bir anlatımla, Fransızlar, önerilen yeni toplumsal ve ekonomik bir izlenmeyi sınamaya değer buldular. Fransa'daki son seçimler ve sonuçları, Türk kamuoyunda ve basınında öncekilerden daha çok ilgi uyandırdı; geniş çevrede, değişik boyutlarda tartışılıp yorumlandı.

Fransız yönetimindeki yeni durumu, «köklü bir değişiklik» olarak nitelenebilir. Böyle bir değişikliğin, toplumun diğer alt dizgelerine (sistemlerine) yansımaları kaçınılmazdır. Özellikle toplumsal olaylara karşı duyarlı bir alt dizge olan eğitimde siyasa (politika) değişimleri beklenmektedir. Fransız milli eğitiminde ne yönde, nasıl bir değişimin olacağını salt doktriner bir yaklaşımla kestirmek olası görünmüyor. Sosyalist Parti'nin, Fransız eğitiminin temel sorunlarının çözümüne ilişkin olarak, topluma sunduğu öneriler ile, Milli Eğitim Bakanlığı'nın benimsediği uygulama ilkelerini ve saptadığı öncelikleri bütünde görmek, daha sağlıklı çözümlere ulaşılabilir.

Gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun, her toplumda eğitim örgütlerinin işleyiş ve ürünlerine yönelik yakınlıklar giderek yoğunlaşmaktadır. Değişik ülkelerdeki ortak ya da benzer eğitim sorunlarının ayrı çözüm yollarının olması doğaldır. Ancak, ulusal boyutta eğitim sorunlarını çözerken, diğer ülkelerdeki gelişmeleri izlemek, eğitim yöneticilerine geniş bir bakış açısı kazandırır, ulusal kaynakların daha etkili kullanımını sağlar.

Bugüne değin Kara Avrupası'nda, özellikle Fransa'da ortaya çıkan toplumsal olayların ya da gelişmelerin Türk düşün yaşamını önemli ölçüde etkilediği ve aydın kesimin eylemlerini biçimlendirdiği gözlenmektedir. Ayrıca, Fransız eğitim dizgesinin karşı karşıya olduğu eğitim sorunlarının birçoğu, Türk milli eğitiminin sorunları ile benzerlik göstermektedir (Türkoğlu, 1981). Bu bakımdan eğitim ala-

*Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi ve Teftişi Bölümü Öğretim Görevlisi.

nındaki girişimlerini izlemek eğitim yöneticileri için belirli ölçüde kılavuzluk görevi yapabilir ya da uyarıcı olabilir.

Fransız Milli Eğitiminin Sorunları ve Çözüm Önerileri

Veli, öğrenci, öğretmen ve işverenlerin yakınmalarına dayalı olarak, Fransız milli eğitiminin sorunlarını beş başlık altında toplamak clasıdır.

1. Okula başlayan çocuklar arasında, aile çevresinden gelen farklılıklar vardır. Bu farklılıklar eğitim süresince giderilmemektedir.

2. Eğitim kurumları, bireye meslek kazandırma işlevini gereğince yerine getirememektedirler.

3. Öğretmenlerin nitelikleri ve statüleri zayıflamıştır.

4. Aşırı derecede merkezîyetçilik, etkili eğitim yönetimi için bir engeldir.

5. Yükseköğretim, ülkenin toplumsal ve ekonomik durumu ile yeterince ilişkili değildir.

Bu beş başlık altında toplanan içeriği, Fransız eğitiminin sorunlarının bütünü olarak değil, yeni hükümetten ivedi çözmesi beklenen, güncelliği ve önceliği olan, sorunlar olarak algılamak gerekir .

Devlet Başkanı François Mitterand, seçimler öncesinde (15 Mart 1981), partisinin eğitim sorunlarına ilişkin çözüm önerilerini on madde içinde açıklamıştı. Daha sonraları «Evry Bildirgesi» olarak anılacak olan bu açıklama, Sosyalist Parti'nin eğitim konusundaki temel siyasalarının ve uygulama programının genel bir çerçevesi olarak yorumlanabilir. Sosyalist Parti'nin gerçekleştirmeyi üstlendiği, eğitim dizgesinin bütününe ilgilendiren öneriler şunlardır :

1. İki yaşını bitirmiş tüm çocukların okullaşmasını sağlamak için, ileriki yılları da kapsayan bir plana bağlı olarak, anaokulları açılacaktır.

2. Kolejlerdeki bölüm kaldırma ve sınıf kapatma işlemleri durdurulacaktır.

3. İlkokullarda açılacak tamamlayıcı (hazırlık) sınıfların gerektirdiği harcamalar, 1981'den başlayarak ve giderek artan oranlarda devlet bütçesinden karşılanacaktır.

4. Sınıf başına öğrenci sayısı yirmi beşe indirilecektir.

5. Öğretmenlerin ve profesörlerin statüleri yükseltilecektir.

6. Hem içerik hem de yöntem yönünden okul yaşamla bütünleştirilecek; bedensel etkinliklere de ağırlık (ifade) dersleri kadar yer verilecektir.

7. Milli eğitim hizmetleri bütünlük içinde, laik bir kamu hizmeti olarak yeniden düzenlenecektir. Eğitimin değişik düzeylerinde de-

mokratik yönetim konseyleri oluşturulacaktır. Özel okulların daha önce onaylanmış sözleşmeleri geçerli olacaktır.

8. Bedensel gelişim etkinlikleri ile anlatım dersleri başta olmak üzere tüm derslerin, özellikle tarih ve felsefe öğretiminin yöntemleri geliştirilecek. Hangi öğrenim düzeyinde olursa olsun, her okul sonuçta genel ve mesleki bir eğitimi gerçekleştirecektir.

9. Üniversite ve UER (univ^{er}sité d'enseignement et de recherche) Konseyleri konusundaki Sauvage Yasası ile üniversite haritalarını değiştiren kararname yürürlükten kaldırılacaktır.

10. Her işçiye, yaşamının herhangi bir döneminde kullanabileceği iki yıl süreli, mesleki gelişme kredisi hakkı verilecektir. Eğitim yönetimi veli, öğretmen, öğrenci üçlüsüne dayandırılacaktır. (Le Monde De L'Education, Juin 1981, s. 4).

Yukarıdaki önerilerin, eğitim dizgesinin girdi-işleme-ürün boyutlarında köklü değişiklikleri içerdiği açıkça görülmektedir. Partinin ortaya koyduğu siyasalara uygun ilkeler geliştirip, bunları ayrıntılı planlarla bütünleştirme Milli Eğitim Bakanlığı'nın görevidir. Seçimlerden yaklaşık altı ay sonra Milli Eğitim Bakanlığı sorunları çözümleme, öncelikleri saptama aşamasına gelmiştir. Bu aşamada hükümet programları ile bütünleştirilen eğitim etkinliklerini gerçekleştirecek bakanlık örgütü, önerilerin kapsamını açıklamada daha teknik bir yaklaşımı yeğlemektedir. Kısa ve uzun dönemde gerçekleştirilecek önerilerin öncelikleri ve izlenecek yöntemlerin ayrıntıları giderek açıklığa kavuşmaktadır. Bunlardan bir bölümü genel çizgileri ile aşağıda özetlenmiştir.

Önerilerin Çözümlemesi

Eşitsizliklerin giderilmesi : Fransa'da çocuklar okula, aile çevresinden kaynaklanan bir kısım eşitsizliklerle (farklılıklarla) başlamaktadırlar. Çocuklar arasındaki bu toplumsal kökenli eşitsizlikler, okula başlayınca değin belirgin değildir. Okul bu farklılıkları yaratan bir kurum olmamakla birlikte, işleyiş ve yapısı ile belirginleştiren, sürdüren, genişleten ve ilerilere taşıyan bir araç ya da etken olmaktadır. Bu eşitsizliklerin ortadan kaldırılabilmesi için, eğitim sürecinin köktenci (radikal) bir anlayışla değiştirilmesinin gerekliliği savunulmaktadır. Ancak bu, uzun dönem için düşünülüp gerçekleştirilecek bir önlem olarak görülmektedir. Kısa sürede anaokullarının bu farklılıkları olduğunca erken saptayıp, bir ölçüde giderebileceği umulmaktadır. İlkokullarda açılacak tamamlama programlarının devlet bütçesinden desteklenmesi, kolejlerdeki bölüm ve sınıfların kapatılmasının durdurulması, okulu, toplumsal farklılıkları vurgulayan bir kurum olmaktan çıkarıp, ona düzeltici hiç olmazsa azaltıcı bir

islev kazandırma amacına yöneliktir. Bir sınıftaki öğrenci sayıları, nın yirmi beşe indirilmesi, öğretim programlarında bedensel gelişim ve dil etkinliklerine eşit ağırlık verilmesi de aynı biçimde eşitsizlikleri azaltmaya yönelik önlemler olarak görülebilir.

Okulun meslek kazandırma işlevi : Okul süresinde gençlerin bir meslek eğitimi almaları veli, öğrenci, öğretmen, işveren ve sendikalar açısından duyarlı bir konu olarak görülmektedir. Ancak, bugünkü koşullarda, Milli Eğitim Bakanlığı kısa sürede, tüm gençlerin hem kültürel hem mesleki eğitimden geçirilebileceğinden kuşkuludur. Buna karşın herkesin teknolojik bilgiyi okulda kazanması olasıdır. Eğitimin meslek kazandırma işlevini bu düzeyde başarması «mesleğe yatkın hale getirme» olarak tanımlanabilir. Zaten şimdilik, okul ve üniversitelerden beklenen ,bireye «iş için gerekli temel mesleki yetkinliği kazandırmak»tır.

Ye kinin yerel yönetimlere devri : Bölgelere ve yörelere üst düzeyde sorumluluk verilmesi, Sosyalist Parti'nin üzerine titrediği konulardan biridir. Eğitim alanında bunu gerçekleştirmenin en önemli engeli, milli eğitimin kendine özgü, toplumsal bilinci oluşturma işlevidir. Bu nedenle, bölgesel ve yöresel farklılıkların eğitim programlarına yansımaları, toplumun bütünlüğünü sağlayan «ana gövdenin» eğitim yoluyla sağlanmasından sonra düşünülecektir. Toplumsal bütünlüğü sağlamanın yolu, sağlam bir bütçe ve yöresel farklılıkların eğitim programlarına aktarılacak öğelerini saptayacak, seçilmiş bir konseyin varlığında görülmektedir. Bugüne değin merkez örgütünde saklı tutulan bir kısım yetkilerin yerel yönetimlere aktarılmasında çekingenlik gösterilmemesi, seçimle gelen yerel yönetim gruplarına veya kuruluşlarına çevrenin eğitim kararlarına daha etkin katılma olanağı verilmesi ilke olarak benimsenmiştir. Ancak bu yetki devrinin eğitim kurumlarının yerel ya da örgütsel «politik fraksiyonlarınca» daha fazla yıpratılmasına olanak vermeyecek biçimde düzenlenmesi önkoşuldur.

Yükseköğretimin işlevleri : Yükseköğretimden beklenen işlevler yeniden, 1968 yılında çıkarılan yasanın betimlemeleri içinde;

1. bilgiyi geliştirmek ve yaymak,
2. araştırma yapmak,
3. milli eğitim örgütüne öğretmen, her alanda üst kadrolara insangücü yetiştirmek,
4. bölgelerin ekonomik ve toplumsal kalkınmasına katılmak, biçiminde tanımlanmaktadır.

Bu görevlerin yerine getirilebilmesi için, eğitim-öğretimin kurumlararası bir konsey tarafından projelendirilmesi koşuluyla üni-

versitelere gerçek anlamda özerklik vermek esastır. Devlet, karar sürecinin çözüm önerilerinden birini seçme aşamasında veri, bilgi desteği sağlayarak, en uygun seçeneğin karara dönüşmesinde üniversitelere yardımcı olacaktır.

Eğitim kurumlarının yaşamla bütünleşmesi, okul içindeki etkinliklerin ve çalışanların çevreye yönelmesi, çevredeki elemanların okula girmesi olarak algılanmaktadır. Üniversitelerin yaşamla bütünleşmeleri, kendi bölgelerinde uygulamalı çalışmalar yapması ve yaygın eğitim etkinliklerine katılması biçiminde yorumlanmaktadır.

Özerk üniversitenin, kendi öğrencisini kendisinin seçmesi esastır. Ancak, yükseköğretime geçişi düzenleyen seçme siyasalarının devletçe oluşturulması, şimdilik bir gereklilik olarak kabul edilmektedir.

Uygulama İkeleri ve Öncelikler

Belirginleşen ilk duruma göre, Bakanlığın uygulamalarına yön verecek temel bir ilke saptanmış bulunmaktadır. Buna «sakınganlık ilkesi» denebilir.

Son seçimlerde eğitim kurumları siyasal çatışmaların etkisine girmişler, hatta siyasal grupların aracı olmuşlardır. Bu ortamda öğretmenlerin siyasetten etkilenmemiş olmaları düşünülemez. Nitekim sendikal ayrılıkları oluşturan siyasal görüşler, okullara da yansımış, okul içinde kümeleşmelere ve çatışmalara neden olmuştur. Bu oluşuma karşın bakanlık, eğitim örgütünün kapsamlı ve büyük bir örgüt olduğu bilincini yitirmemiş; eğitim gibi değerlere dayalı bir alanda ivedi kararlar almanın sakıncalarını kestirebilmiştir. Bakanlık varolan durumu daha da kötüleştirmekten kaçınmakta, durgun ve güvenli bir ortamın oluşması için zamanca cimrilik etmemeye kararlı görünmektedir. Özet olarak, Milli Eğitim Bakanlığ ivedi kararlar almaktan ve «her şey çalabilir» izlenimini vermekten özenle sakınmaktadır.

Uygulama programlarının gerçekleştirilmesi aşamasında, iki uygulamaya kesin öncelik verilmiştir. Birincisi, öğretmenlerde «yeni bir düşünce biçimi» oluşturmak; ikincisi, milli eğitimi, her Fransız yurttaşının çok yakından ilgilendiği bir konu, yaşamının ayrılmaz bir parçası olarak gerçek yerine oturtmak. Bu iki temel yaklaşım, eğitimin toplumsal ve bireysel algılanmasında, eğitim sürecinin olduğu çevrenin niteliğinde, değerlere, tutumlara, yargılara ilişkin değişimleri öngörmektedir. Öğretmenlerde eğitim, toplum, mesleki değerleri yeni bireşimlerde algılayabilecek bir düşünce biçimi yaratmak, yeni bir öğretmen kuşağını yetiştirmekle eş anlamlıdır. Yaşamı süresince milli eğitimi her yurttaşın ilgi alanında tutabilmek ise,

yeni bir yurttaş türü biçimlendirmek ve onlara beklentilerini karşılayacak nitelikte eğitim hizmeti sunmakla clasıdır. Yeni öğretmeni, yeni yurttaş türünü yetiştirecek yeni eğitim dizgesini kurmak ve işletmek, giderek geliştirmek zor, karmaşık ve çelişkileri yoğun, aşamaları içermektedir. Bunların uygunluğu ya da başarıya ulaşip ulaşamayacağı konusunda şimdiden bir kestirimde bulunmak clası değil. Ancak, Fransız Milli Eğitiminin önümüzdeki yıllarda zaman, emek, akça ve uygulayım (teknoloji) öğelerine daha yoğun biçimde gerksinme duyacağı kesindir.

Soruç

Fransızlar, ulusal benliklerini, karakterlerini sarsarcasına toplumsal, siyasal ve ekinsele (kültürel) değışmelerle karşı karşıyadırlar (Locouture, 1981). Eğitim sorunları, geniş bir toplum kesiminde tartışılmakta, siyasalar çnlemler, öncelikler, yöntemler gerekçeli olarak ilgililerce açık seçik ortaya konulmaktadır.

Eğitim, boşlukta oluşan bir olgu olarak değil, toplumsal, ekonomik ve siyasal dizgelerin etkileşimi olarak görülmekte; bu dizgelerin rahatsızlıklarının tanısında (teşhisinde) ve sağaltımında bir araç olarak düzenlenmesi düşünülmektedir. Diğer bir anlatımla eğitim, salt bir «üst yapı kurumu» olarak algılanmamaktadır. Buna koşut, ekonomik dizgeye kazandırılacak yeni içeriklerle eğitim alt dizgesinin biçimlendirilmesi yerine, dizgelerin karşılıklı etkileşiminin ön plana çıkarılması çabaları yoğunluk kazanmaktadır.

Dikkati çeken yönelimlerden bir diğeri, reform, devrim gibi iddialı sözcüklerin çok seyrek kullanıldığıdır. Varolanın tümüyle bırakılması, kurumların yıkılıp yerine yenisinin kurulması görüşlerine de, de, geleneklerin, milli değerlerin korunması görüşleri kadar az rastlanmaktadır. Eğitim dizgesi sloganlardan, duygusallıktan uzak bir değerlendirme sürecine alınmıştır. İvedi kararlar vermek yerine daha güvenli ve durgun bir ortamın oluşmasını beklemek yeğlenmektedir.

Türk Milli Eğitiminin siyasalarını cluşturup, uygulamaya aktarma yetkisinde olanların, koşulların farklılığını göz önünde tutarak, Fransız Milli Eğitimindeki yeni yönelimleri, uygulamaları ve gelişmeleri izlemeleri ussal bir yaklaşımdır. Bu tutum, benzer eğitim sorunlarının çözümünde yeni görüşlere ulaşmak, bir kısım ulusal uygulamaların geçerliğini sınamada, evrensel boyutta kanıt, bilgi toplamak açısından tüm eğitim yöneticileri açısından yararlı olabilir. Sosyalist bir partinin eğitim alanındaki uygulamaları ve sonuçları ilginç örnekler olarak değerlendirilebilir.

- Herzlich, Guy. «Urgences», *Le Monde De L'Education*, Juillet-Aout, 1981
«Quelle Politique Pour La Gauche», *Le Monde De L'Education*, Septembre, 1981.
- Lacouture, Jean. «Fransız Olmak Duygusu», *Avrupa*, AET Türkiye Temsilciliği yayın organı, Sayı 64, Eylül 1981.
- «Les Dix Propositions de M. Francois Mitterand», *Le Monde*, 17 Mars 1981.
- Saltiel, Michele. «Enseignement du Français : La Crise» *Le Monde De L'Education*, Septembre, 1981.

Türkoğlu, Adil. «Fransa ve Türkiye'deki Ortaöğretim Programlarının Karşılaştırılması», *Eğitim ve Bilim*, sayı 29. Ocak 1981.

ATATÜRK DİYOR Kİ

Yurttaşlar, Arkadaşlar,

Çok söz, uzun söz, bir şey için söylenir. Gerçeği anlamayanları, gerçeğe getirmek için... Ben bugünleri arkada bıraktım. Şimdi sözden çok, iş zamanıdır. Artık benim için, hepimiz için söz söylemenin gereği kalmadığı inancındayım. Bundan sonra bizim için çalışmak, davranmak ve yürümek gereklidir.

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, s.251).